

A terrorizmus elleni harc gazdasági aspektusai

A terrorizmus többféle hatást is gyakorol a megtámadott ország gazdaságára. Vitathatatlan, hogy a legdrámaibb következményeket az áldozatok, a túlélők, a sérültek és a hozzátartozóik szenvedik el, azonban a lelki és fizikai sérüléseken túl a pénzügyi kihatással is számolni kell. Ez egyrészt az érintetteknél jelentkezik (mint például temetési költség, orvosi ellátás, gyógykezelés, ápolási és rehabilitációs költség, továbbá a munkából való kiesés révén bekövetkező jövedelem elmaradása), másrészt a gazdaság egészét is érzékenyen érinti. A negatív folyamatok kihatással vannak a lakosság közérzetére, növekszik a félelemérzet és a bizonytalanság, csökken az emberek közötti, illetve az állam intézményei iránti bizalom.¹ Fokozni kell a védelmi kiadásokat, plusz kiadást jelentenek a biztonsági intézkedések és az ezekkel járó adminisztratív terhek. Mindezekben túlmenően az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a terrorcselekmények, illetve a terrorfenyegetettség visszaveti a turizmust, ezzel pedig hátrányosan befolyásolja az egész gazdaság teljesítményét.

Az IEP egy saját modellt fejlesztett ki a terrorizmus költségeinek mérésére. A modell magában foglalja a halálesetek és sérülések közvetlen és közvetett költségeit. A közvetlen költség azokat a kiadásokat jelenti, melyek a kormányokat az áldozatok és családtagjaik vonatkozásában terhelik (például egészségügyi kiadások); a közvetett költség a munkaerő (ideiglenes vagy végleges) elvesztése miatti jövedelemkiesésből adódik.

A jövedelmi viszonyok országonként eltérőek, ezért az IEP modelljében az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva számítja az egységköltséget. A modell magában foglalja a halálesetek és a sérülések egységköltségét is.

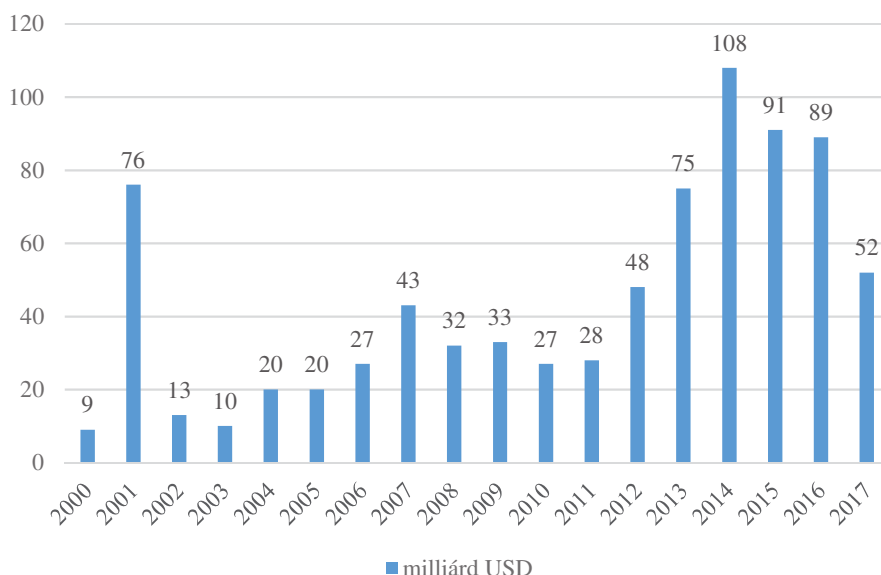
¹ Gál, István László: A közbiztonság elleni bűncselekmények. In: Polt, Péter (szerk.): Új Btk. kommentár: 6. kötet, Különös rész. Nemzeti Közszoigálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013. 71–52. o.

Az Intézet becsléssel állapítja meg a vagyonban (például ingatlanvagyonban) bekövetkezett károk mértékét, a becslés során figyelembe veszik az ország jövedelmi szintjét (külön kategóriát képeznek az OECD országok, a magas jövedelemszintű nem OECD országok, valamint a közepes és alacsony jövedelemszintű nem OECD országok). Azokban az országokban, amelyekben a halálos áldozatok száma az adott évben meghaladta az ezer főt, az Intézet súlyozva veszi figyelembe a gazdaság teljesítményét.²

A 1. számú ábra szemlélteti, hogy 2000 és 2017 között miként alakult világszinten a terrorizmus gazdasági hatása. Az adatokból jól látható, hogy a negatív hatás 2014-ben érte el a legmagasabb szintet, majd – a terrorcselekmények számának, illetve az Iszlám Állam támadásaival összefüggésbe hozható halálesetek számának csökkenésével – a negatív hatás is mérséklődött. 2014-ben 108 milliárd USA dollár volt a veszteség, amely 2017-ben 52 milliárdra esett vissza.

A 2001-es évet azonban ki kell emelni: a terrortámadást megelőző napig 11 milliárd USA dollár kár keletkezett, szeptember 11-én és az év hátralévő részében pedig összesen 65 milliárd.

² IEP: Global Terrorism Index 2018. 30. o.

A terrorizmus gazdasági hatása,
2001 - 2017 (milliárd USD)

1. számú ábra

A terrorizmus gazdasági hatása, 2001–2017 (milliárd USD).³

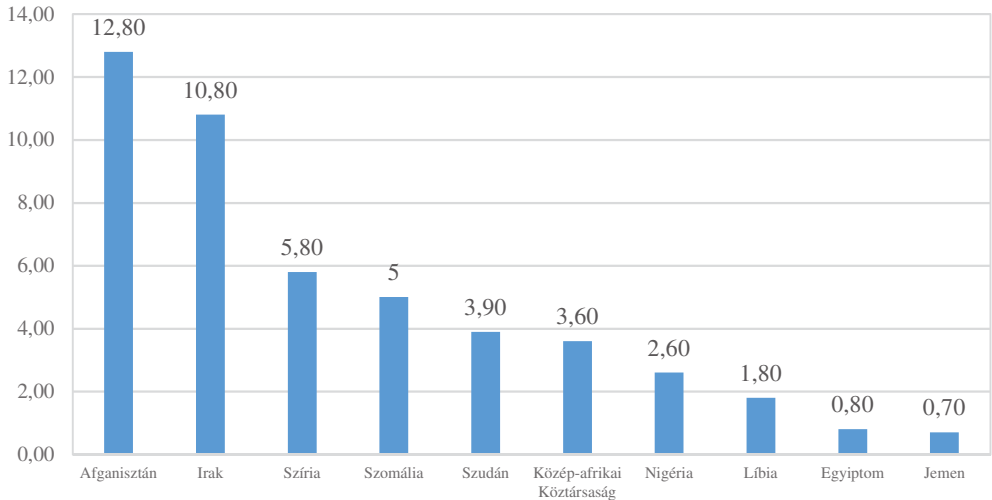
Az IEP – miként azt fentebb tisztáztuk – a terrorizmus gazdasági hatásait a GDP százalékában határozza meg. A 2. ábra azt mutatja be, hogy a terrorizmus által leginkább érintett tíz országban miként alakult 2017-ben a negatív gazdasági hatások GDP-hez viszonyított százalékos aránya. Fontos látnunk, hogy e tíz ország mindegyike folyamatos harcban áll a terrorszervezetekkel, gyakorlatilag az év bármely napján bekövetkezhet ilyen incidens – ellentétben például Franciaországgal vagy Németországgal, ahol évi néhány terrortámadásnál több egyetlen évben sem fordult elő.

³ 2001-ben szeptember 11-ig 11 milliárd USD kár keletkezett, és további 65 milliárd USD az év további részében.

Forrás: IEP: i.m. 29. o.

A legsúlyosabb helyzet Afganisztánban és Irakban volt, a vizsgált évben a GDP 12,8 százalékát, illetve 10,8 százalékát tették ki a terrorizmus gazdasági hatásai. Szíriában 5,8 százalék, Szomáliában pedig 5,0 százalék volt ez az érték.

A terrorizmus gazdasági hatásai a 10 leginkább érintett országban, adatok a GDP %-ában, 2017

2. számú ábra

A terrorizmus gazdasági hatásai a 10 leginkább érintett országban⁴

2017-ben világszinten összesen 52 milliárd USD veszteséget lehetett a terrorizmus számlájára írni, ez az összeg 42 százalékkal volt kevesebb a 2016-ban megállapítottnál. Szükséges ugyanakkor kiemelni, hogy a tényleges gazdasági károk jóval meghaladják ezeket az összegeket, az IEP ugyanis nem számolt a közvetett károkkal és a terrorizmusellenes küzdelem során felmerülő kiadásokkal.⁵

⁴ IEP: i.m. 29. o.

⁵ IEP: i.m. 29. o

A RAND Corporation eredményei

A kaliforniai székhelyű RAND Corporation az Európai Parlament felkérésére kifejezetten az Európai Unió vonatkozásában is vizsgálta a terrorizmus gazdasági hatásait.⁶ Becsléseik szerint a 2004 és 2016 közötti időszakban az uniós tagállamokban emberéletben, vagyoni javakban, infrastruktúrákban bekövetkezett kár következtében a GDP csökkenése eléri az 180 milliárd eurót. A legnagyobb mértékben az Egyesült Királyságban (43,7 milliárd euró) és Franciaországban (43 milliárd euró) csökkent a GDP, ezeket szorosán követte Spanyolország (40,8 milliárd euró) és Németország (különösen 19,2 milliárd euró).⁷

A kutatóintézet az IEP által kidolgozott terrorizmusdefiníciót alkalmazta, módszertana azonban némiképp eltér az ausztrálok módszerétől, leginkább a tekintetben, hogy a hatások szempontjából négy tényezőt vizsgál. Ezek a következők:

- pszichikai hatások (ideértve a lakosság jólétét, elégedettségét, a társadalomban uralkodó bizalom általános szintjét is);
- emberi tőke (itt az emberi életben, testi épségben okozott károkat értékelik, az orvosi kezelés költségeit, a kiesett jövedelmet is ideértve);
- infrastruktúrában bekövetkezett károk;
- a gazdaságot ért károk.⁸

Ami a pszichikai hatásokat illeti, azokat nem egyszerű számszerűsíteni, és az is igaz, hogy az emberi élet pénzben való kifejezése akár etikai aggályokat is felvet. Bizonyos következtetéseket azonban még így is le lehet vonni. Könnyen belátható, hogy a terrortámadások következtében nő a polgárok félelemérzete, a bizonytalanság érzése, bizalmatlanok embertársaik,

⁶ RAND Europe: The cost of terrorism in Europe. 2018.

Forrás: <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/the-cost-of-terrorism-in-europe.html>

⁷ RAND: i. m.

⁸ RAND: i. m.

illetve a hatóságok irányában. A terrorizmus rövidtávon mindenképpen negatívan hat a lakosság közérzetére, jólétére, ez a hatás azonban csak kevés ideig tart. Így például a 2013-as bostoni maratonon elkövetett robbantásos merénylet nagyjából csak egy hétig hatott negatívan az emberek viselkedésére. Ugyanakkor számolni kell azzal, hogy a pszichikai hatás azokat is érinti, akik nem voltak sem részesei, sem szemtanúi a terrortámadásnak. Egyfajta lelki hatásként értékelhető az is, hogy megváltoznak a fogyasztói szokások. Mindez leginkább abban nyilvánulhat meg, hogy a polgárok többet fogyasztanak és kevesebbet takarítanak meg, ami a fogyasztás növekedéséhez vezet; jó eséllyel a vállalati szférában is csökken a megtakarítási kedv és így a befektetési ráta. Az említett hatások azonban nem egyformán jelentkeznek az egyes országokban. Ott, ahol a bizalmi index magasabb és összetartóbb a társadalom, a polgárok könnyebben fel tudják dolgozni a traumát. A terrortámadás – az első sokk elmúltával – meg is erősítheti a nemzet egységét, erre példaként Franciaország szolgál.⁹

Az emberi tőkét és fizikai javakat, vagyontárgyakat érintő negatív hatások meghatározása egyszerűbb. Az előbbit a RAND a közgazdaságtanban bevett megoldással élve az átlagjövedelem és az ember várható élettartamának szorzataként fejezte ki, ám a pszichés hatásokat is beleszámolták. A 2004 és 2016 közötti időszakra vetítve 4,7 milliárd euróra becsülték az emberi tőkében bekövetkező károkat, ebből az összegből 2,5 milliárd eurónyi kár 2013 után következett be. A RAND a vagyoni (épületekben, kereskedelmi és közlekedési infrastruktúrában okozott) károkat 900 millió euró körülre tette. Az elemzés ugyanakkor rámutatott arra, hogy a tényleges vagyonszökkenést jóval meghaladják azok a kiadások, melyek a terrortámadás után merülnek fel, például annak következtében, hogy növelni kell a közbiztonságra, a nemzetbiztonsági tevékenység megerősítésére szolgáló forrásokat.

Összességében kijelenthető, hogy a terrorizmus emberi és fizikai tőkeköltsége az Európai Unióban a 2004 és 2016 közötti időszakot tekintve 5,6

⁹ RAND: i. m.

milliárd euróra tehető. Az egyes gazdasági ágazatokra a terror nem egyforma hatást gyakorol.¹⁰ A turizmus és az ahhoz kapcsolódó ágazatok (például légi szállítás) visszaesése látványos, már csak amiatt is, mert jellemzően az áldozatok nagy része is turista volt. A forgalomcsökkenés azonban csak a támadást követő néhány hónapban tapasztalható, rendszerint egy negyedév elteltével a látogatottság mértéke visszaáll a támadás előtti szintre. A RAND kutatóintézet becslése szerint Nyugat-Európában 2015-ben és 2016-ban 1,6 százalékkal esett vissza a turizmus a terrorista incidens következtében, és ez 2016-ban mindössze 2,25 milliárd euró bevételkiesést jelentett.¹¹

Az ENSZ Turisztikai Világszervezete által készített felmérés szerint ugyan egyes országok esetében átmenetileg visszaesik a turizmus a terroristámadások, illetve a terrorveszély következtében, ám a közvetlenül nem érintett országok profitálnak ebből a helyzetből. Ezt mutatja be a 1. számú táblázat.

¹⁰ Dávid Ferenc – Gál István László: A terrorizmus büntetőjogi oldala: a terrorcselekmény és terrorizmus finanszírozása. *Belügyi Szemle* 2015/7–8. 16. o., 72–87. o.

¹¹ RAND: i. m.

	2016 márciusi előrejelzés (%)	2016 júliusi előrejelzés (%)	Különbség
Kína	6,1	6,2	0,1
Franciaország	2,9	1,1	-1,8
India	7,1	6,6	-0,5
Japán	3,7	1,4	-2,3
Dél-Afrikai Köztársaság	3,9	1,5	-2,4
Szaúd-Arábia	4,4	2,8	-1,6
Törökország	0,2	-3,2	-3,4
Egyesült Királyság	3,8	3,6	-0,2
USA	2,8	2,9	0,1

1. számú táblázat

A turizmus által generált GDP várható alakulása 2016-ban¹²

2015 októberében lezuhant egy orosz utasszállító Egyiptom területén, és 224 ember vesztette életét. A cselekményt terrortámadásnak minősítették.¹³ Az egyiptomi turizmus már a 2011-es terrortámadásokat is megsínylette, de a forgalom drámai visszaesése ehhez az incidenshez köthető: több légitársaság felfüggesztette a Sharm el Sheikbe induló járatait, 2015 utolsó negyedében 28,9 százalékkal csökkent az Egyiptomba beutazó turisták száma, 2016 első negyedében pedig 46,6 százalékos visszaesést mutattak ki 2015 első negyedéhez képest. A hatás továbbgyűrűzött. A terrortámadást megelőzően a turizmus adta a GDP 11,4 százalékát, ez évi 2,6 millió munkahelyet jelentett az idegenforgalmi szektorban, és a teljes foglalkoztatás 10,5 százalékát tette ki. A 2015. októberi eseményekkel összefüggés-

¹² Portfolio.hu: Turisztikai nagyhatalmakat söpör el a terror, újakat emel fel.

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/turisztikai-nagyhatalmakat-sopor-el-a-terror-ujakat-emel-fel.236436.html>

Letöltés ideje: 2016.08.28.

¹³ Index.hu: Hivatalos: felrobbantották az orosz gépet Egyiptom felett.

Forrás: https://index.hu/kulfold/2015/11/17/lelott_orsz_gep_robbanoanyag_bortnyikov/
Letöltés ideje: 2015.11.17.

ben Egyiptom folyó fizetési mérlegének hiánya 37,5 százalékkal növekedett 2016 első negyedében. Törökország hasonlóan nehéz helyzetbe került a sorozatos terrortámadások (és a migránsáradat) következtében: 2016 első negyedében 16,8 százalékkal estek vissza az idegenforgalomból származó bevételek az előző év azonos időszakához képest, ez pedig a GDP 9,9 százalékos csökkenését jelentette.¹⁴

A turisztikai nagyhatalomnak számító Franciaország gazdasága is megcsúszta a terrortámadásokat, 2016 júliusában például 10 százalékkal csökkent az Európán kívülről érkező turisták vendégéjszakáinak száma. A nizzai incidens július 14-én történt, az ezt követő két hétben 57 százalékkal estek vissza az ide irányuló nemzetközi repülőjegy-foglalások az előző év azonos időszakához képest, a hotelszobák foglalásában pedig 45 százalékos visszaesést tapasztaltak. 2016 júliusában a párizsi szállodák kihasználtsága mindössze 32 százalékos volt, holott 2015 júliusában elérte a 77 százalékot.¹⁵

Arra a kérdésre, hogy melyek a terrorizmus költségei, vagyis milyen vagyoni és nem vagyoni károkat idéz elő a terrorizmus maga, viszonylag egyszerűbb a válasz, léteznek ugyanis olyan kutatások, melyek megkísérelnek számszerűsíthető választ adni a kérdésre.

Nehezebb a dolgunk akkor, ha a terrorizmusellenes küzdelem költségeinek alakulásáról szeretnénk tájékozódni, konkrét számokat erre nézve még az egyébként igen komplex RAND elemzésben sem találunk.

Összesen csak annyi állapítható meg, hogy 2015-ben az Európai Unióban terrorellenes közkiadásokra 8 720,9 milliárd eurót fordítottak.

¹⁴ Portfolio.hu: i. m.

¹⁵ Portfolio.hu: i. m.

A terrorizmus költségei (milliárd EUR)	emberi tőke	2004–2016: 4 721,7 2013–2016: 2 557,7
	fizikai tőke	2004–2016: 897,6 2013–2016: 103,0
	pszichológiai hatás	alacsonyabb elégedettség, alacsonyabb boldogság, alacsonyabb interperszonális bizalom, kisebb politikai bizalom intézmények
	gazdasági hatás	2004–2016: 179 811,9 2013–2016: 87 800,4
A terrorellenes küzdelem költségei (milliárd EUR)	közkidások	2015: 8 720,9
	emberi jogok és szabadságok	alapjogok védelme, különösen a kínzás tilalma; a szabadsághoz, a tisztességes tárgyaláshoz való jog; a magánélethez és a személyes adatok védelméhez való jog; a diszkrimináció tilalma

2. számú táblázat

A terrorizmus és a terrorellenes küzdelem költségei¹⁶

Végül az 3. számú táblázat néhány, a terrorizmus által különösen érintett uniós tagállam viszonylatában mutatja meg a költségek alakulását. Így láthatjuk például, hogy Franciaországban 2013 és 2016 között a terrortámadások halálos áldozatait illetően összesen 1 722,4 millió euró kárt állapított meg a RAND Corporation, az ingatlanokban okozott károk azonban az Egyesült Királyságban voltak a legmagasabbak a kérdéses időszakban: összesen 31,2 millió eurót tettek ki.

¹⁶ European Parliament: The fight against terrorism. Cost of Non-Europe Report. May 2018. 33. o.

Forrás: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621817/EPRS_STU\(2018\)621817_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621817/EPRS_STU(2018)621817_EN.pdf)

Letöltés ideje: May 2018.

	Halálesetek költsége	Sérülések költsége	Ingtatlanokban bekövet- kezett károk
Belgium	296,5	27,7	0
Franciaország	1722,4	81,5	7,6
Németország	209,8	15,8	16,9
Görögország	13,4	0,9	18,6
Írország	11,0	0,6	2,2
Olaszország	6,1	0,8	1,4
Svédország	31,4	0,6	9,6
Egyesült Királyság	92,9	9,2	31,2

3. számú táblázat

A terrorizmus becsült emberi és fizikai tökeköltsége az EU-28 néhány államában, 2013 – 2016 (millió EUR)¹⁷

Záró gondolatok

Nem vitatható, hogy a terrorizmus mint jelenség napjaink része lett Európában. A terrorcselekmények megvalósulásának morfológiája jogi értelemben is és gazdasági hatásmechanizmusában is folyamatosan változik. A jól szervezett, több szintű terrorszervezetek mellett már számolni kell a szimpatizáns, ideológiai alapú magányos elkövetőkkel is, akiknek kiszűréséhez szükséges titkosszolgálati munka a gyakorlatban nemcsak a személyes szabadságjogok további korlátozásával kapcsolatos elméleti jogvitákat eredményez, hanem ezzel együtt hatalmas költségeket is.

Az „Ölj meg egyet és félemlíts meg százat” elv új értelmet nyert világunkban. Kijelenthető, hogy sem az EU-n belüli, sem a komplexebb multilaterális, a terrorizmus visszaszorítását gazdasági alapon célzó törekvések nem érték el céljukat.

Létrejött az olcsó terrorizmus. Korunk terrorcselekményeinek célja már a félelemkeltés. Nem igényelnek jelentős költségeket és hosszú, nehéz

¹⁷ European Parliament: i.m. 34. o.

szervezőmunkát az elkövetői oldalon. Ezzel ellentétben több lépcsős és komplex, áttételes hatásmechanizmussal rendelkeznek embertársainkra nézve. Tagadhatjuk, de a felszámolhatatlan terrorizmus szellemétől való félelem ott él szinte minden párizsi, londoni, brüsszeli polgár lelkében. A kapcsolódó pénzügyi, gazdasági károk egyre nagyobbak a kiesési oldalon. A béke és a rend biztosítása elképzelhetetlen összegeket emészt fel, és így sem garantálható az általunk elvárható biztonság.

Álláspontom szerint a kérdés nem kezelhető csak jogi, gazdasági szinten. A terrorizmus ellen háború folyik. Tudjuk, hogy a háborúhoz „három dolog kell”, azonban háborút nem csak megnyerni, de még viselni sem lehet társadalmi támogatottság nélkül. A politikai vezetőknek be kellene látniuk, hogy az eddig alkalmazott gazdasági alapú megoldások nem vezettek eredményre, s csak egyre nagyobb terhet jelentek. A megoldás olvasatomban a preventív megközelítésű politikai irányvonal lenne, olyan folyamatok generálása és tudatos irányítása, amelyek a hidegháború végét is eredményezték.